

Psicologia del Comportament Col·lectiu
AC4 - Mediambient i Comportament
Entrega 22/12/08

- INTRODUCCIÓ I APUNTS
- CORRECCIÓ PAC4 (Consultor: Anna Vitores)

INTRODUCCIÓ I APUNTS:

ACLARIMENTS (missatge de la Consultora)

En psicologia ambiental parlem de "Simbolisme a Priori" quan es vol crear un espai amb una significació preestablerta o assignada (monuments, carrers, places.....). De fet això o podeu lligar molt bé amb el mòdul que acabem de deixar enrere, perquè de fet, el que es vol es remarcar uns valors, una estètica, uns fets per tal que perdurin en la memòria col·lectiva (o esborrar d'altres....) o en el sentir d'una comunitat. Aquest espai pot ser integrat o no per la població com un element referencial o vertebrador (esdevenir un element simbòlic compartit), és a dir, la intervenció pot sintonitzar o no amb la comunitat receptora (i si no "sintonitza" la població pot refusar de ple la intervenció, o simplement ignorar-la i llavors no esdevé l'element simbòlic desitjat pels/les planificadors/es, o potser la població resignifica la intervenció en un sentit o altre....)

Per altra banda, i d'acord amb el que pregunta, parlem de "simbolisme a posteriori" quan ens referim a aquells espais que tenen un paper actiu en món referencial d'una comunitat o col·lectivitat a partir del significat que a través del temps i ús ha anat adquirint pel grup (espais que han esdevinguts "comuns", carregats de significats, que actuen fins i tot com vertebradors de la comunitat i la identitat. De fet, no requereixen en si d'una estructura formal potent o monumental, pot ser que llocs estructuralment anodins o que semblin poc "monumentals" o el que sigui, esdevinguin especialment rellevant per una comunitat, per un grup, per un col·lectiu d'una població...Una plaça, per exemple, pot ser rellevant per una comunitat, per un barri, encara que no sembli "objectivament" gaire cosa, o molt ben conservada, o massa "maca".

I quan parlem de simbolisme fem referència a significats, no només en el "ús" funcional d'un lloc. Penseu que el concepte de simbolisme està tractat en l'apartat en que us parla sobre construcció de significats sobre el medi ambient, en un context en que es parla de com llocs condensen significats compartits per aquells/es que els/les viuen, una vinculació de les persones amb els llocs, la relació entre determinades identitats col·lectives d'aquests espais precisament per això, perquè són simbòlics, perquè tenen uns significats determinats....

ACLARIMENTS (missatge de la Consultora)

Vinc aquí perquè una companya m'ha preguntat per especificar una mica com abordar el concepte d'Identitat Social Urbana i penso que potser és un dubte compartit.

La millor forma de copsar tot el que implica la noció de identitat social urbana és precisament partir de la idea de les categories socials. Si recordeu, havíem vist al mòdul 1 i al dos la idea de identitat social, i havíem vist que definien aquesta noció de identitat social com el coneixement que un individu té de pertànyer a certs grups-categorïes socials, junt amb el significat emocional i valoratiu que fa d'aquesta pertinença.

I seguint això, a part de saber-nos part de categories com dona, treballador, metgessa, feminista, ...etc...també ens sabem part de categories "espacials". És a dir part d'aquesta concepció de qui som (del nostre autoconcepte per tant) també derivarà del nostre coneixement de que pertanyem a un entorn o entorns concrets, juntament amb el significat valoratiu i emocional associat a aquestes pertinences (i us podeu imaginar categories més o menys amplies: una ciutat, un barri, una part d'un barri, un districte, un poble...uns espais que també formen part de com ens definim...és per això que el mòdul apunta tantes dimensions (a la pàgina 25 del mòdul) per parlar de quines categories poden conformar identitats socials).

El més suggerent per fer-se de tot això en un inici és citar-vos a en Valera i a en Pol (els dos psicòlegs ambientals que més treballen per aquí el concepte d'identitat social urbana) en un dels molts textos que tenen al respecte. Aquí va la cita:

"Supongamos una situación en la que nos encontramos con una persona desconocida para nosotros con la que queremos establecer una interacción o, simplemente por cortesía y ante una situación ineludible, debemos estar hablando con ella durante un buen rato -nos ha tocado en suerte, por ejemplo, sentarnos a su lado en un banquete. En primer lugar, y si el contexto no da excesivas pistas, tanto la persona en cuestión como nosotros intentaremos obtener información acerca de

nuestro interlocutor. Hay pues una necesidad de identificar al otro e identificarnos ante el otro para establecer puntos en común o buscar relaciones entre ambas informaciones. Por otra parte, a nivel teórico, sabemos que estos mecanismos cognitivos consisten, en buena parte, en procesos de categorización social, básicos para la definición de la identidad social de los individuos.

"Pues bien, con toda probabilidad, una de las primeras preguntas que formularemos ante una situación de este tipo será: "¿De dónde es usted?", o bien "¿dónde vive usted?", cuestiones que entroncan directamente con el tema que nos disponemos a desarrollar, a saber, que los procesos que configuran y determinan la identidad social de los individuos y grupos parten, entre otros elementos, del entorno físico donde éstos se ubican y que éste constituye un marco de referencia categorial para la determinación de tal identidad social".

Aquest autors el que ens diuen és el que volen copsar i estudiar sota el concepte de identitat social urbana és aquesta identitat social espacial així com la relació d'aquesta identitat amb les característiques simbòliques de l'espai.

(La cita està copiada, com us he dit, d'un article d'en Sergi Valera i l'Enric Pol, dos Psicòlegs ambientals de la Universitat de Barcelona (Valera, S., y Pol, E. (1994). El concepto de identidad social urbana: Una aproximación entre la Psicología Social y la Psicología Ambiental. Anuario de Psicología, 62, 5-24.). Us adjunto l'article per si us bé de gust llegir-lo sencer (no és gens complicat) i així també us inspira de cara a la PAC)

I pel que fa la especificitat de la noció d'identitat social urbana enfront altre com Place Identity o Urban Identity...la cosa és que el concepte de identitat social urbana és més integrador i dona compte de processos diferents, vinculats però diferents.

El concepte de identitat de lloc o Place Identity està més acotat al self, és a dir, a les dinàmiques i els components de l'autoconcepte individual, a una subestructura del jo relacionada amb el lloc. Per altra banda, el concepte de identitat urbana o urban identity es dona èmfasis a la construcció del jo en relació a la ciutat (o barri o poble o el que sigui) entès aquest espai com a categoria social (o grup) de referència per l'individu.

La noció d'identitat social urbana vol integrar aquestes nocions incloent la dimensió simbòlica, és a dir, que incorporar a la noció de identitat urbana la dimensió simbòlica (és com s'incorporés a la idea de urban identity la idea de comunitat simbòlica de Hunter, en tant que noció que fa referència a la interacció entre comunitats i en la comunitat com allò que dona lloc a la construcció d'un univers simbòlic que seria el que conformaria una identitat a la comunitat i als seus membres).

En aquest concepte per tant no ens referim únicament a la mera constatació que som de tal o qual població. El que ens explica aquesta noció és que la identitat social està fortament lligada a l'espai. L'entorn no és un escenari en què es desenvolupen les relacions sinó que constitueix un element simbòlic que conforma parcialment la nostra identitat social. Per tant, no n'hi ha prou de pensar a seques "soc de Barcelona, o de un barri determinat i això em fa sentir-me que pertanyo a una comunitat amb qui comparteixo una identitat". Cal anar més enllà, buscar exemples amb més enginy que aconseguixin mostrar la força que conté la noció d'identitat social urbana i el caràcter simbòlic de l'espai i no únicament físic o estructural.

De la mateixa manera no ni ha prou en parlar d'un sentiment "personal" que es té en referent a un lloc que ens estimem molt. Cal parlar dels espais com categories socials. És a dir, des de la noció de identitat social urbana hem de pensar que el fet de considerar-nos a nosaltres mateixos com vinculats a determinats escenaris urbans pressuposa un conjunt de significats compartits (atribucions socialment elaborades i compartides, atribucions que també són reconegudes per membres de la meua categories i d'altres "categories", és a dir, per membres d'altres barris, pobles, ciutats..).

Com teniu al mòdul podem parlar de persones o grups poden definir-se a si mateixos en base a aquesta identificació amb un entorn urbà, de manera que queden reflexades semblances o diferències amb altres categories o grups en base a diferents dimensions. Dimensions com les que us esmenta el mòdul, per exemple, el territori. Aquest territori no té perquè ser igual als delimitats administrativament (comarques, poblacions, ciutats, etc.). De fet, la segona dimensió o característica ens adverteix, precisament, del fet que la identitat es conforma al voltant de sis dimensions (punt 5). La manera en què cada grup o col·lectiu articula simbòlicament aquestes dimensions conformarà els trets de la seva identitat i els diferenciarà d'altres identitats que es puguin constituir en aquell mateix nivell d'abstracció (les que es donin en el mateix barri, comarca, població, etc.). En altres paraules una ciutat no és igual sempre a "una identitat social urbana". El més probable és que hi coexisteixin diverses identitats socials que es distingiran simbòlicament les unes de les altres a partir de la definició que cada col·lectivitat faci de les diferents dimensions que s'expliquen en el punt 5 d'aquest apartat.

Pel que fa a les dimensions que constitueixen una identitat social urbana, aquestes són definides sociosimbòlicament pel grup. És a dir, què és un territori NO ve donat necessàriament per la delimitació administrativa. Quina és la història NO

està recollit en els llibres de text d'història. Totes les dimensions són definides, consensuades intersubjectivament pel col·lectiu que conforma aquella identitat.

És aquesta dimensió socialment significativa (insisteixo, no un sentiment o record concret de quelcom que ens va a passar a un lloc, sinó aquell lloc com a categoria social, com a vertebrador d'un tipus d'identitat social) la que cal mostrar fent ús i exemplificant les diferents dimensions de la que us parla el mòdul, o reflexionant sobre les característiques que conformen aquella categoria social, o els símbols visibles o més representatius d'aquella identitat social urbana (com pot ser el nom amb el que s'identifica aquell entorn, o una història que s'explica sobre ell, o unes característiques de l'entorn que tenen un valor simbòlic....tot allò que us permeti mostrar com un espai o entorn concret funciona com a categoria social, com a categoria d'identificació (i de diferenciació).

CORRECCIÓ PAC4 (Consultor: Anna Vitores):

Vinc aquí amb els comentaris de la PAC 4.

De nou, lamentablement, haig de fer incidència en el tema del plagi. Ja vaig insistir en els dos anteriors missatges, però continuem trobant proves que són "cortar y pegar" "a saco" de materials diversos. Penseu que si ho detectem és precisament perquè no es tracta de parafrasejar alguna definició o coses així, sinó copiar tal qual les paraules d'altres persones d'articles, llibres, blogs o demès (d'altra manera no ens adonaríem, per tant no es tracta que estiguem "filant molt prim" o fent de policies per trobar plagis: ens adonem perquè ens trobem pàgines senceres amb còpies literals, punts, comes i errors ortogràfics inclosos!). Bé, ja vaig insistir prou en els anteriors missatges en aquest punt, així que no hi tornaré. Únicament recordar que és inacceptable en una avaluació(a més a més d'absurd).

Respecte a les preguntes concretes de les proves.

Part A

Aquesta primera part sovint li ha mancat d'argumentació. Recordeu que s'havia de buscar exemples per il·lustrar de forma argumentada tres conceptes (Garberament, Simbolisme a posteriori, Identitat social urbana) i que el mateix enunciat deia: "És a dir, es tracta de mostrar a través dels exemples i de l'argumentació que s'entén la definició i implicacions dels conceptes per entendre la nostra relació amb els espais. **És important combinar la redacció dels exemples i l'argumentació personal amb els continguts teòrics del mòdul**".

Així per cadascun dels conceptes les mancances han vingut donades per no atendre aquesta combinació exemple/contingut teòric.

garberament

D'aquesta manera, i pel que fa en primer lloc al **garberament**, era important esmentar la dimensió subjectiva del concepte, vull que el garberament no només fa referència a una condició d'alta densitat, poc espai, molta gent...: també fa referència a l'estat subjectiu derivat d'aquestes condicions o situacions (per això era important explicar el garberament en termes d'aquest estat subjectiu).

I no implica només sentir-se malament a un espai pel fum o pel soroll, sino sentir-se malament específicament perquè sentim que ens manca espai.

De la mateixa manera, si pensem en com afecta el garberament, no només es tractava de costat que era una sensació negativa, sinó pensar en si es dona en els termes que el mòdul ens diu que afecta el garberament a les persones (rendiment, comportament social i/o salut) diferenciat en pensar en això si parlem de garberament agut (puntual) o el garberament crònic.

simbolisme a posteriori

Pel que fa al **simbolisme a posteriori**, el principal error ha estat confondre'l amb la noció "d'apropiació de l'espai" (està implicada, però no són el mateix concepte) i també remetre a sentiments personals, individuals, vers espais, sense atendre a la dimensió col·lectiva que comporta aquesta noció (no era oportú doncs parlar d'un bar que us agradava molt a la joventut o coses així). Penseu que el concepte de simbolisme està tractat en l'apartat en que us parla sobre construcció de significats sobre el medi ambient, en un context en que es parla de com llocs condensen significats compartits per aquells que els viuen, una vinculació de les persones amb els llocs, la relació entre determinades identitats col·lectives d'aquests espais precisament per això, perquè són simbòlics, perquè tenen uns significats determinats.

Recordeu que tal com diu el mòdul parlem de "simbolisme a posteriori" quan ens referim a aquells espais que tenen un paper actiu en món referencial d'una comunitat o col·lectivitat a partir del significat que a través del temps i ús ha anat adquirint pel grup (espais que han esdevinguts "comuns", carregats de significats, que actuen fins i tot com vertebradors de la comunitat i la identitat)...No és necessari (pot ser, però no es condició ni necessària ni suficient) que siguin "monuments" oficials ni res d'això....espais que aparentment siguin poc "monumentals" o fins i tot anodins poden esdevenir especialment rellevants en una comunitat, un barri, una ciutat...l'exemple de l'espai que implica la font de Canaletes, com alguns heu posat, podia servir per il·lustrar-ho (argumentant tot això, és clar!).

És més fàcil de pensar-hi si ho compareu amb la idea de simbolisme "a priori": penseu per exemple, el que estava projectat "a priori" per l'espai del Fòrum a Barcelona, el que estava plantejat que "havia de significar"(i el poc que ha "quallat"), i llavors és fàcil adonar-se que hi ha espais que per molts que es planegi, no arribem a ser identificadors per un col·lectiu....i altres, encara que semblin poc "fashion" (:), arriben a ser part de la definició d'un barri o una un entorn urbà (o rural!).

Identitat social urbana

Per últim, anem per el concepte que portava més feina, el de Identitat social urbana. En aquí us remeto al missatge que us havia escrit al fòrum, perquè allà us explicava coses que després han quedat confoses a les proves.

Pense, que el concepte de identitat social urbana, si és interessant és perquè és més integrador (abordar més aspectes) que el de Place Identity o Urban Identity. Us demanaven precisament pel concepte de identitat social urbana perquè és més integrador i dona compte de processos diferents, vinculats però diferents.

Així, com us havia explicat al missatge del fòrum, el concepte de identitat de lloc o Place Identity està més acotat al self, és a dir, a les dinàmiques i els components de l'autoconcepte individual, a una subestructura del jo relacionada amb el lloc. Per altra banda, el concepte de identitat urbana o urban identity es dona èmfasi a la construcció del jo en relació a la ciutat (o barri o poble o el que sigui) entès aquest espai com a categoria social (o grup) de referència per l'individu.

Com us deia allà, al fòrum, la noció d'identitat social urbana vol integrar aquestes nocions incloent la dimensió simbòlica, és a dir, que incorporar a la noció de identitat urbana la dimensió simbòlica (és com s'incorporés a la idea de urban identity la idea de comunitat simbòlica de Hunter, en tant que noció que fa referència a la interacció entre comunitats i en la comunitat com allò que dona lloc a la construcció d'un univers simbòlic que seria el que conformaria una identitat a la comunitat i als seus membres).

En aquest concepte per tant no ens referim únicament a la mera constatació que som de tal o qual població. El que ens explica aquesta noció és que la identitat social està fortament lligada a l'espai. L'entorn no és un escenari en què es desenvolupen les relacions sinó que constitueix un element simbòlic que conforma parcialment la nostra identitat social. Per tant, no n'hi havia prou de dir "soc de Granollers, o de un barri determinat i això em fa sentir-me que pertanyo a una comunitat amb qui comparteixo una identitat". Calia anar més enllà, buscar exemples amb més enginy que aconseguissin mostrar la força que conté la noció d'identitat social urbana i el caràcter simbòlic de l'espai i no únicament físic o estructural.

De la mateixa manera no ni ha prou en parlar d'un sentiment "personal" que es té en referent a un lloc que ens estimem molt. Calia parlar dels espais com categories socials. És a dir, des de la noció de identitat social urbana hem de pensar que el fet de considerar-nos a nosaltres mateixos com vinculats a determinats escenaris urbans pressuposa un conjunt de significats compartits (atribucions socialment elaborades i compartides, atribucions que també són reconegudes per membres de la meua categories i d'altres "categories", és a dir, per membres d'altres barris, pobles, ciutats..).

De la mateixa manera no era pertinent parlar únicament de grups que hi ha a la ciutat en abstracte, sinó parlar de grups en que la clau d'identificació fos un espai concret, no abstracte. Així no era pertinent parlar en genèric de "tribus urbanes" o de diferents col·lectius (gitanos, gays, okupes, o músics....per citar tres que han sortit) que hi podem trobar a la ciutat, sinó que s'havia de fer èmfasi en un entorn urbà concret com allò que era clau en la identificació, en la conformació d'una determinada categoria social.

Com teniu al mòdul podem parlar de persones o grups poden definir-se a si mateixos en base a aquesta identificació amb un entorn urbà, de manera que queden reflexades semblances o diferències amb altres categories o grups en base a diferents dimensions. Dimensions com les que us esmenta el mòdul, per exemple, el territori. Aquest territori no té perquè ser igual als delimitats administrativament (comarques, poblacions, ciutats, etc.). De fet, la segona dimensió o característica ens adverteix, precisament, del fet que la identitat es conforma al **voltant de sis dimensions (punt 5 del mòdul)**. La manera en què cada grup o col·lectiu articula simbòlicament aquestes dimensions conformarà els trets de la seva identitat i els diferenciarà d'altres identitats que es puguin constituir en aquell mateix nivell d'abstracció (les que es donin en el mateix barri, comarca, població, etc.). En altres paraules una ciutat no és igual a una identitat social urbana. El més probable és que hi coexisteixin diverses identitats socials que es distingiran simbòlicament les unes de les altres a partir de la definició que cada col·lectivitat faci de les diferents dimensions que s'expliquen en el punt 5.

Pel que fa a les dimensions que constitueixen una identitat social urbana, aquestes són definides sociosimbòlicament pel grup. És a dir, què és un territori NO ve donat necessàriament per la delimitació administrativa. Quina és la història NO està recollit en els llibres de text d'història. Totes les dimensions són definides, consensuades intersubjectivament pel col·lectiu que conforma aquella identitat.

És aquesta dimensió socialment significativa (insisteixo, no un sentiment o record concret de quelcom que ens va a passar a un lloc, sinó aquell lloc com a categoria social, com a verterbrador d'un tipus d'identitat social) la que calia mostrar fent ús i exemplificant les diferents dimensions de la que us parla el mòdul, o reflexionant sobre les característiques que conformen aquella categoria social, o els símbols visibles o més representatius d'aquella identitat social urbana (com pot ser el nom amb el que s'identifica aquell entorn, o una història que s'explica sobre ell, o unes característiques de l'entorn que tenen un valor simbòlic....tot allò que us permetés mostrar com un espai o entorn concret funciona com a categoria

social, com a categoria d'identificació (i de diferenciació). No només el gènere, o les professions són categories socials...també els espais funcionen d'aquesta forma...

A més a més, la dificultat d'aquest concepte estava en tractar de condensar i exemplificar tot allò que implica en, com a mínim, algunes de les dimensions que us explica el mòdul.

Part B

En aquesta part era important no fer un comentari acrítica de les virtuts de qualsevol discurs verd. Sovint ens hem trobat només articles i comentaris constatant que els valors ecològics són molts importants o que és rellevant preocupar-se pel medi, o ser ecològicament responsable...etc.

Però calia fer una reflexió crítica sobre els efectes/implicacions d'aquests discursos, pensant, per exemple, en el marc que us dona el mòdul quan diu: "El discurs sobre la sostenibilitat fa recaure tota la responsabilitat que aquesta s'assoleixi en les persones que hem d'executar aquests comportament pro ambientals. Els ciutadans som els responsables últims que l'objectiu d'aconseguir un desenvolupament sostenible s'assoleixi. Allò que passa desapercebut en aquest discurs és la responsabilitat que tenen altres actors socials com, per exemple, les institucions socials, les polítiques, etc.

Així, no era qüestió de reflexionar únicament sobre la rellevància "de tenir una consciència mediambiental", sinó que calia discutir críticament el discurs verd, reflexionant sobre els seus efectes, pensant que pel que diu el mòdul, aquest discurs té efectes de poder perquè assenyala determinades posicions o agents (el ciutadà) i n'omet d'altres, determina quina és l'agenda política relacionada amb el medi ambient, privilegia determinats temes...etc

Penseu que l'ultima part del mòdul ens convida a no reproduir sense judici crític algun el que diuen els mitjans de comunicació. Així, per exemple, afirmar que la gent dilapida embolcalls, es només veure una cara de la moneda (quan podem pensar, que, alhora, són les fàbriques les quals deixen tota la responsabilitat en les mans dels usuaris i fabriquen envasos que no poden reciclar-se).

Bé, fins aquí els comentaris de la PAC 4.

Mireu-lo amb calma per comprendre les mancances que hi havia.